

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

RHAGLEN ADOLYGU MARWOLAETHAU PLANT

Marwolaethau plant yng Nghymru:

Adroddiad am batrymau a thueddiadau 2016

Rhaglen Adolygu Marwolaethau Plant

Marwolaethau plant yng Nghymru:

adroddiad am batrymau a thueddiadau 2016

© Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru 2016.

Gellir atgynhyrchu cynnwys y ddogfen hon dan delerau Trwydded Llywodraeth Agored (OGL)

www.nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3/

cyn belled â'ch bod yn gwneud hynny'n gywir ac nad yw'n cael ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol.

Rhaid rhoi cydnabyddiaeth i Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru.

Mae hawlfraint o ran trefniant teipograffeg, y gwaith cysodi a dylunio yn perthyn i
Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru

ISBN: 978-1-910768-35-8

Marwolaethau plant yng Nghymru: adroddiad am batrymau a thueddiadau 2016

Cyhoeddwyd 20 Medi 2016

Awduron

Dr Bruce McKenzie, Ymgynghorydd Meddygol Locwm mewn Iechyd Cyhoeddus
Beverley Heatman, Rheolwr

Rhaglen Adolygu Marwolaethau Plant

Dr Bruce McKenzie, Arweinydd Iechyd Cyhoeddus
Dr Lorna Price, Arweinydd Paediatric
Beverley Heatman, Rheolwr
Gillian Hopkins, Swyddog Gwybodaeth
Ellie Carpenter, Swyddog Gweinyddol ac Adnoddau

Llawr 1, Canolfan Oldway, 36 Orchard Street, Abertawe SA1 5AQ
Ffôn: 01792 607524/ 607411
E-bost: ChildDeath.Review@wales.nhs.uk
Gwefan: www.publichealthwales.org/childdeathreview

Cydnabyddiaethau

Diolch i'n cydweithwyr Iechyd Cyhoeddus Cymru yn yr Is-adran Gwybodaeth Iechyd a gynorthwyodd gyda'r adroddiad hwn: Rhys Gibbon a Gareth Davies (dadansoddi a chyngor); Dr Ciarán Humphreys, Dr Kirsty Little, Isabel Puscas ac Ellie Carpenter (prawfddarllen).

Eich adborth

Sut wnaethoch chi ddefnyddio'r wybodaeth yn yr adroddiad hwn? Oes gennych chi unrhyw sylwadau eraill? Cysylltwch â ni trwy ddefnyddio manylion cyswllt y Rhaglen Adolygu Marwolaethau Plant uchod.

Adolygiad o farwolaethau plant yng Nghymru

Pam cynnal adolygiad o farwolaethau plant yng Nghymru?

Mae marwolaeth unrhyw blentyn yn ofnadwy. Mae'r golled enbyd yn cael effaith aruthrol ar rieni, brodyr a chwiorydd, neiniau a theidiau heb sôn am y teulu a'r gymuned ehangach, ac yn gallu newid bywydau am byth. Gall nodi'r ffactorau sy'n cyfrannu at farwolaeth helpu i atal achosion o farwolaethau plant yn y dyfodol.

Beth mae'r Rhaglen Adolygu Marwolaethau Plant yn ei gwneud?

Mae'r Rhaglen Adolygu Marwolaethau Plant (y Rhaglen) yn casglu gwybodaeth achlysurol am blant a fu farw ar ôl cael eu geni'n fyw, a fu farw ar ôl 1 Hydref 2009 ond cyn eu pen-blwydd yn ddeunaw oed, ac a oedd yn byw yng Nghymru neu a fu farw yng Nghymru (gan gynnwys plant dan ofal awdurdod lleol ac a gafodd eu lleoli y tu allan i Gymru a rhai a fu'n byw y tu allan i Gymru dros dro am resymau addysg neu ofal iechyd). Nod y Rhaglen yw nodi a disgrifio patrymau ac achosion marwolaethau plant, ac argymhell unrhyw gamau gweithredu a allai atal marwolaethau plant yn y dyfodol.

Beth rydym ni wedi'i gyflawni?

- Adolygiadau thematig sy'n ystyried y dystiolaeth sydd yn nwylo'r Rhaglen, a nodwyd mewn deunyddiau darllen a thrwy drafodaeth banel o amgylchiadau'r farwolaeth. Rydym wedi cyhoeddi argymhellion a negeseuon allweddol ar leihau'r peryglon yn y dyfodol o farwolaethau pobl ifanc yn eu harddegau mewn cerbydau modur (2013), plant a phobl ifanc drwy hunanladdiad tebygol (2014), marwolaeth sydyn annisgwyl babanod (2015) a phlant a phobl ifanc trwy foddi (2016).
- Mae adolygiadau ar raddfa lai wedi cynnwys marwolaethau plant a gafodd eu brathu gan gŵn a thrwy lid yr ymennydd neu glefyd meningococaid.
- Mae adroddiadau blynyddol a gyhoeddwyd ers 2013 yn cynnwys gwybodaeth am farwolaethau a gofrestrwyd ac yn crynhoi gweithgareddau'r Rhaglen am y flwyddyn flaenorol. O ran 2016, mae wedi'i rannu'n adroddiad ystadegol am batrymau a thueddiadau a gwybodaeth ar-lein am ein gwaith a'n heffaith.
- Cynnal digwyddiadau i randdeiliaid er mwyn rhannu'r hyn a ddysgwyd o'r adolygiadau a'r adroddiadau hyn a gwahodd partneriaid i rannu eu syniadau am gamau gweithredu sy'n bwrw ymlaen â'n hargymhellion ni.

Rydym hefyd yn trafod sut gallwn ni gydweithio â phartneriaid ledled Cymru a gweddill y DU er mwyn annog newidiadau er mwyn osgoi marwolaethau plant.

Mae manylion pob marwolaeth yn hollbwysig i'r rhai sydd wedi'u heffeithio fwyaf ganddi, ond mae iechyd cyhoeddus hefyd yn ystyried y darlun ehangach ar lefel y boblogaeth. Ein rôl ni fel Rhaglen Adolygu Marwolaethau Plant yw deall a chysylltu'r manylion â'r materion ehangach, dysgu o'r hyn ddigwyddodd a rhannu cyngor ar atal achosion pellach mewn amgylchiadau tebyg.

Cynnwys

Crynodeb o'r prif ganfyddiadau	t.7
Rhestr fyrfoddau	t.8
Geirfa	t.9
Cyflwyniad	t.10
Marwolaethau yn ôl oedran	t.13
Marwolaethau yn ôl oedran yng Nghymru a'r DU	t.14
Tueddiadau o ran marwolaethau fesul oedran	t.15
Marwolaethau yn ôl achos (plant 1–17 oed)	t.17
Tueddiadau marwolaethau yn ôl achos (plant 1–17 oed)	t.20
Marwolaethau yn ôl cwintel amddifadedd	t.21

Crynodeb o'r prif ganfyddiadau

- Mae tua 210 o blant sy'n byw yng Nghymru yn marw bob blwyddyn (2010–14). Mae bron i ddwy ran o dair o farwolaethau plant yng Nghymru yn digwydd i blant o dan flwydd oed.
- Mae cyfraddau marwolaethau yng Nghymru yn debyg i rai'r DU yn gyffredinol, o ran plant dan flwydd oed (babanod); 1–4 oed (oedran cyn ysgol); 5–11 oed (oedran ysgol gynradd) a 12–17 oed (oedran ysgol uwchradd).
- Mae'r gyfradd marwolaethau plant yng Nghymru wedi gostwng yn gyffredinol ers 1996, gyda llawer ohoni'n adlewyrchu'r gostyngiad yng nghyfradd marwolaethau babanod (sydd efallai wedi arafu dros y ddegawd ddiwethaf).
- Achosion allanol sy'n gyfrifol am dros draean (35%) o farwolaethau plant 1–17 oed (er enghraifft, damweiniau trafnidiaeth oedd yn gyfrifol am tua thraean o'r rhain). Mae hyn yn gyfystyr â thua 30 o farwolaethau yng Nghymru bob blwyddyn y gellid eu hosgoi o bosib trwy ymyriadau ataliol iechyd y cyhoedd. Mae bron i dri chwarter y marwolaethau hyn yn effeithio ar blant 12–17 oed.
- Achosion meddygol amrywiol sy'n gyfrifol am dros draean (38%) o farwolaethau plant 1–17 oed (er enghraifft, clefydau'r system nerfol fel llid yr ymennydd oedd rhyw draean o'r rhain).
- Ymddengys bod cyfraddau marwolaethau o achosion allanol ac achosion meddygol eraill (ac eithrio babanod) yn gostwng.
- Mae yna gysylltiad cryf rhwng amddifadedd a'r perygl o farwolaeth plentyn. Mae cyfradd marwolaethau plant ym mhumed ran fwyaf amddifadus poblogaeth Cymru 70% yn uwch nag yn y bumed ran leiaf amddifadus. Mae'r anghyfartaledd hwn yn pwysleisio effeithiau negyddol tlodi ac anfantais ar iechyd, ac mae'n destun arsylwi parhaus.

Rhestr fyrfoddau

AWPS	Arolwg Amenedigol Cymru Gyfan
CI	cyfwng hyder
GROS	General Registrar Office for Scotland
ICD-10	International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (10fed diwygiad)
LSOA	Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is
MBRRACE-UK	Mothers and Babies: Reducing Risk through Audits and Confidential Enquiries across the UK
MYE	amcangyfrif canol blwyddyn (o'r boblogaeth)
NISRA	Northern Ireland Statistics and Research Agency
ONS	Swyddfa Ystadegau Gwladol
PHM	Public Health Mortality (Ffeil)
LIC	Llywodraeth Cymru
WIMD	Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru

Geirfa

Arolwg Amenedigol Cymru Gyfan (AWPS)

Mae Arolwg Amenedigol Cymru Gyfan yn casglu data am bob baban sy'n marw yng Nghymru, o 20 wythnos o feichiogrwydd i flwydd oed; gweler <https://awpsonline.uk>.

Cyfwng hyder

Mae cyfyngau hyder yn dangos yr amrywiad naturiol fyddai i'w ddisgwyl ynghylch mesuriadau (fel cyfran neu gyfradd), a dylid eu hystyried wrth asesu neu ddehongli mesurau o'r fath. Mae maint y cyfwng hyder yn dibynnu ar faint y boblogaeth o le ddaw'r digwyddiadau. Mae cyfrannau neu gyfraddau'n seiliedig ar boblogaethau bach yn debygol o fod â chyfyngau hyder ehangach.

Anomaledau cynhenid

Diffyg neu nam strwythurol, metabolaidd, endocrin neu enynnol yn y plentyn/ffetws ar ddiwedd beichiogrwydd, hyd yn oed os na chaiff ei ganfod tan yn ddiweddarach. Dim ond yr anomaledau a nodir ym mhennod XVII (codau Q) ICD-10 sydd wedi'u cynnwys yn yr adroddiad.

Marwolaethau ymhlith babanod

Marwolaethau ymhlith plant o dan 28 diwrnod oed a aned yn fyw (gan gynnwys pob marwolaeth newydd-anedig a rhai marwolaethau amenedigol).

Marwolaethau newydd-anedig

Marwolaethau ymhlith plant o dan 28 diwrnod oed a aned yn fyw (gan gynnwys rhai marwolaethau amenedigol). Mynegwyd fel cyfradd y 1,000 o enedigaethau byw.

Marwolaethau amenedigol

Marw-enedigaethau a marwolaethau ymhlith plant dan 7 diwrnod oed a aned yn fyw. Mynegwyd fel cyfradd y 1,000 o enedigaethau byw.

Arwyddocâd ystadegol

Gall canlyniad gael ei ystyried yn un o arwyddocâd ystadegol os yw'n annhebygol o fod wedi digwydd ar hap. Mae'r sail ar gyfer penderfyniadau o'r fath yn cael eu rhagfynegi a'u gosod ymlaen llaw, fel arfer ar 5% neu 0.05 (y siawns/tebygolrwydd y gwelir gwahaniaeth eithafol, pe bai'r gwerthoedd 'gwir' yr un fath). Yn yr adroddiad hwn, ystyrir bod gwahaniaeth yn arwyddocâd ystadegol pan nad yw'r cyfyngiadau hyder yn gorgyffwrdd â'i gilydd. Nid yw arwyddocâd ystadegol yr un peth ag arwyddocâd clinigol neu iechyd cyhoeddus.

Marw-enedigaethau

Marwolaethau ymhlith plant wedi 24 wythnos o feichiogrwydd, nad ydynt yn dangos unrhyw arwydd o fywyd wrth esgor.

Cyflwyniad

Mae'r adroddiad yn disgrifio patrymau ac achosion marwolaethau ymhlith trigolion dan 18 oed Cymru, a fu farw wedi genedigaeth fyw a lle cofrestrwyd y farwolaeth yn ystod y cyfnod 1996 i 2014. O fewn y cyfnod hwn, cyflwynir data gan ddefnyddio cyfnodau amser amrywiol.

Ffynonellau data

Mae'r tablau a'r ffigurau a gyflwynir yn yr adroddiad hwn yn defnyddio data a gasglwyd gan Arsyllfa Iechyd Cymru o'r Ffeil Iechyd y Cyhoedd (PHM) ac amcangyfrifon canol blwyddyn gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol. Mae data'r Swyddfa Ystadegau Gwladol yn seiliedig ar gofrestri swyddogol o farwolaethau plant sy'n trigo yng Nghymru fel arfer, wedi'i ddisgrifio fesul ardal breswyl a'i grwpio fesul oedran—rhai dan flwydd oed (babanod); 1–4 oed (oedran cyn-ysgol); 5–11 oed (oedran ysgol gynradd) a 12–17 oed (oedran ysgol uwchradd). Mae data'r Swyddfa Ystadegau Gwladol yn seiliedig ar flwyddyn cofrestru'r farwolaeth, sy'n gallu bod yn wahanol i'r flwyddyn pan fu farw'r plentyn. Gall hyn arwain at rywfaint o glystyru'r cyfrifon fesul blwyddyn ac gan greu cyfansymiau anghyson o gymharu â'r adroddiadau ysgrifenedig sy'n defnyddio union flwyddyn y farwolaeth.

Mae data'r Swyddfa Ystadegau Gwladol ar achos marwolaeth yn cael ei godio gan ddefnyddio 10fed Rhifyn yr International Statistical Classification of Diseases and Related Health Conditions 10th Edition (ICD-10), ers 2001. Ar 1 Ionawr 2014, newidiodd y Swyddfa Ystadegau Gwladol y feddalwedd a ddefnyddir i bennu'r cod ICD-10 ar gyfer yr achosion gwaelodol i system o'r enw Iris, yn bennaf er mwyn ymgorffori'r newidiadau i godau ICD-10, ond hefyd er mwyn gwella dulliau o gymharu data marwolaethau yn rhyngwladol. Gan fod Iris yn pennu'r achosion sylfaenol fymryn yn wahanol i'r system flaenorol, byddai rhai marwolaethau'n cael eu pennu i achosion gwaelodol gwahanol pe byddent yn mynd drwy'r ddwy system. Felly, rhaid bod yn ofalus wrth ystyried dadansoddiadau sy'n cynnwys data cyn ac ar ôl 2014. Mae cymarebau tebyg wedi'u creu ar gyfer rhai codau, sy'n amcangyfrif effaith bosibl cyflwyno system Iris ar gyfanswm y marwolaethau a ddyrannwyd i achosion gwaelodol penodol. Ni ddefnyddiwyd cymarebau tebyg wrth baratoi'r adroddiad hwn gan nad oes fawr o ystyr neu werth iddynt o'u defnyddio ar lefel unigol neu gyda niferoedd bach iawn.

Mae amddifadedd yn cyfeirio at ddiffyg cyfleoedd ac adnoddau o bob math. Y dull mesur swyddogol yma yng Nghymru yw Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru 2014 (WIMD), sy'n cynnwys wyth maes (incwm; cyflogaeth; iechyd; mynediad i wasanaethau; diogelwch cymunedol; amgylchedd ffisegol a thai). Mae'r meysydd hyn wedi'u pwysoli er mwyn pennu sgôr aml-faes cyffredinol ar gyfer pob ardal ddaearyddol (Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is). Yn yr adroddiad hwn, mae sgorau WIMD yn cael eu trefnu'n genedlaethol a'u rhannu'n bum rhan gyfartal i greu cwintelau ar sail bandiau (mae pob cwintel felly'n gyfystyr ag 20% o'r cyfanswm). Mae modd cysylltu cod post cartrefi arferol y

plant a fu farw â sgôr WIMD, sy'n ein galluogi i wneud rhagdybiaethau am yr amgylchedd economaidd-gymdeithasol posib yr oedd y plentyn (neu'r rhieni) yn byw ynddo. Mae'n bwysig nodi na fydd pob plentyn a theulu sy'n byw mewn ardal o amddifadedd yn profi'r lefel o amddifadedd a awgrymir gan eu cwintel; nid yw'r WIMD yn mesur amgylchiadau unigol. Mae rhagor o wybodaeth am WIMD ar gael yn <http://llyw.cymru/statistics-and-research/welsh-index-multiple-deprivation>.

Achosion o farwolaeth yn y flwyddyn gyntaf

Nid yw'r adroddiad hwn yn disgrifio achosion marwolaethau yn y flwyddyn gyntaf. I gael gwybodaeth am hyn, gweler adroddiadau blynyddol AWPS sydd ar gael yn <https://awpsonline.uk>. Hefyd, mae gwybodaeth am achosion o farwolaethau newydd-anedig ar gael yn adroddiadau Mothers and Babies: Reducing Risk through Audits and Confidential Enquiries across the UK (MBRRACE-UK) <https://www.npeu.ox.ac.uk/mbrrace-uk>.

Niferoedd bychan, ansicrwydd a chyfuno cyfnodau

Wrth adrodd am nifer fach o ddigwyddiadau, mae datgeliad damweiniol yn bosib (lle gellir adnabod plentyn sydd wedi marw). Mae'r adroddiad hwn wedi'i baratoi yn unol â chanllawiau'r Swyddfa Ystadegau Gwladol ar reoli datgeliadau o enedigaethau a marwolaethau:

<http://www.ons.gov.uk/ons/guide-method/best-practice/disclosure-control-policy-for-birth-and-death-statistics/disclosure-control-guidance-for-birth-and-death-statistics.pdf>

Mae niferoedd bach hefyd yn golygu mwy o ansicrwydd ynghylch amcangyfrifon, fel yr adlewyrchir gan y cyfyngau hyder ehangach a'r anallu i olrhain gwahaniaethau sylweddol (gweler isod). Er mwyn helpu i wrthbwysu hyn, o gofio'r niferoedd eithaf bach o farwolaethau ymhlith babanod a gofrestrwyd mewn unrhyw flwyddyn yng Nghymru, mae'r rhan fwyaf o ddata'n cael ei gronni'n grwpiau o dair, pump neu ddeng mlynedd. Gellir crynhoi'r data fel cyfrifau blynyddol cyfartalog neu gyfraddau treigl (sy'n helpu i gysoni'r amrywiad o flwyddyn i flwyddyn). Anfantais hyn yw y byddai ffigurau gwahanol yn cael eu rhoi yn dibynnu ar y cyfnod amser a gafodd ei gynnwys. Hefyd, mae ffigurau cyfanredol yn gallu cuddio gwahaniaethau cynnil a all fod yn bwysig. Dylid trin unrhyw gyfrifiadau sy'n seiliedig ar niferoedd bach (fel cyfradd marwolaethau plant fesul grŵp oedran) neu ddata cyfanredol yn ofalus, ac ar y cyd ag unrhyw wybodaeth berthnasol arall.

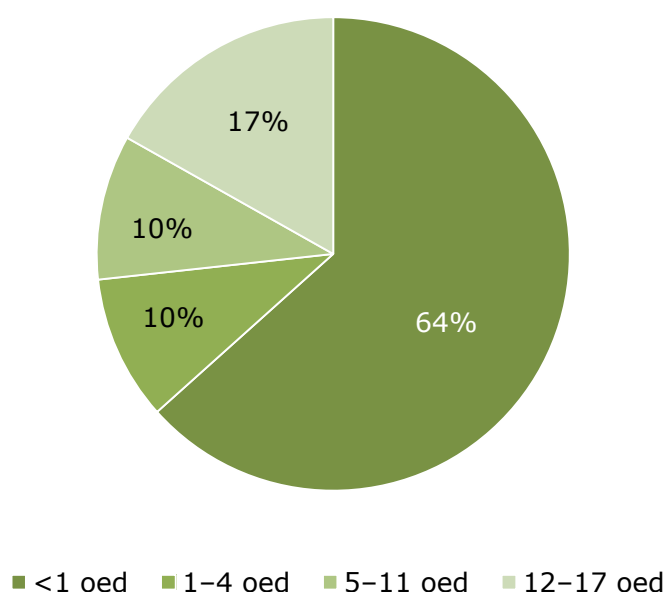
Arwyddocâd gwahaniaethau a chymharu cyfraddau

Mae modd addasu cyfraddau (safoni) am resymau cymharu, er mwyn ystyried gwahaniaethau posib yng nghyfansoddiad y boblogaeth. Mae cyfraddau amrwd (heb eu haddasu) wedi'u cyfrifo yn yr adroddiad hwn; rhai oedran-penodol ac felly does dim modd gwneud cymhariaeth. Gall cymharu grwpiau oedran mwy gronynnog (e.e. 1–4 oed) fod yn well na chymharu ystod oedran ehangach (e.e.

1–17 oed). Cafodd cyfyngau hyder (95%) eu cyfrifo gan ddefnyddio brasamcan arferol i'r dosbarthiad Poisson, ac maen nhw'n helpu i ddisgrifio'r amrywiad a allai ei ddisgwyl i gyfraddau oherwydd effeithiau siawns. Yn yr adroddiad hwn, caiff gwahaniaethau eu disgrifio fel rhai o arwyddocâd ystadegol os nad yw'r cyfyngau hyder yn gorgyffwrdd â'i gilydd. Os yw'r niferoedd yn fach a'r cyfyngau hyder yn eang iawn, yna dylid bod yn ofalus iawn wrth gymharu cyfraddau oherwydd yr amrywiad ar hap sy'n gysylltiedig â niferoedd bach. Wrth wneud cymariaethau niferus, mae tebygolrwydd cynyddol y bydd canfyddiad a nodwyd fel un o arwyddocâd mewn gwirionedd wedi digwydd oherwydd amrywiad ar hap.

Marwolaethau yn ôl oedran

Yn ystod y cyfnod pum mlynedd 2010–14 bu cyfartaledd o 210 o farwolaethau blynyddol ymhlith trigolion o Gymru a aned yn fyw, ond a fu farw cyn eu deunawfed pen-blwydd. Digwyddodd y rhan fwyaf o farwolaethau ymhlith plant (64%, 135 y flwyddyn) ym mlwyddyn gyntaf eu hoes, hynny yw yn eu babandod (Ffig. 1). Mae'r marwolaethau eraill wedi'u rhannu bron yn gyfartal rhwng plant 1–11 oed (20%, 20 y flwyddyn o ran plant 1–4 oed, ac 20 y flwyddyn o ran plant 5–11 oed) a phlant hŷn 12–17 oed (17%, 35 y flwyddyn).

Ffig. 1 Cyfran y marwolaethau plant yn ôl grŵp oedran, Cymru, 2010–2014. Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio PHM a MYE (Swyddfa Ystadegau Gwladol). Efallai nad yw'r canrannau'n creu cyfanswm o 100 oherwydd talgrynnu.

Mae'r gyfradd farwolaeth ymhlith babandod yn llawer uwch nag mewn unrhyw grŵp oedran arall o farwolaethau plant (Tabl 1), ac 20 gwaith yn fwy na'r gyfradd ar gyfer plant 12–17 oed dros gyfnod o 10 mlynedd. Y grŵp oedran 5–11 oed sydd â'r gyfradd farwolaethau plant isaf.

Tabl 1 Marwolaethau pob achos, nifer a chyfradd amrwd fesul 100,000, plant dan 18 oed, Cymru, 2005–14

Grŵp oedran (blwydd oed)	Cyfrif cyfartalog blynyddol*	Cyfradd	95% CI
<1	145	418.0	396.8 – 440.2
1–4	22	16.0	13.9 – 18.2
5–11	21	8.7	7.5 – 9.9
12–17	43	19.2	17.4 – 21.1

Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio PHM a MYE (Swyddfa Ystadegau Gwladol). * talgrynnu; CI = cyfwng hyder ar gyfer y gyfradd honno.

Marwolaethau yn ôl oedran yng Nghymru a'r DU

385 fesul 100,000 (Tabl 2) yw'r gyfradd farwolaethau i fabanod yng Nghymru yn ystod y cyfnod pum mlynedd 2010–14. Mae'r cyfyngau hyder yn dangos yr amrywiad naturiol y gellid ei ddisgwyl gyda'r gyfradd hon oherwydd ffactorau siawns y gyfradd; gall fod cyn ised â 356 neu cyn uchod â 415 fesul 100,000. Does dim gwahaniaeth sylweddol yn yr arwyddocâd ystadegol rhwng cyfradd farwolaethau babanod yng Nghymru â rhai'r DU gyfan (413 fesul 100,000). Yn yr un modd, nid yw'r gwahaniaethau rhwng cyfraddau marwolaethau plant o grwpiau oedran eraill Cymru a'r DU o arwyddocâd ystadegol chwaith (Tabl 2). Ar sail y ffigurau cyfanredol hyn, does dim tystiolaeth bod unrhyw blentyn yn fwy neu'n llai tebygol o farw yng Nghymru na gweddill y DU gyfan.

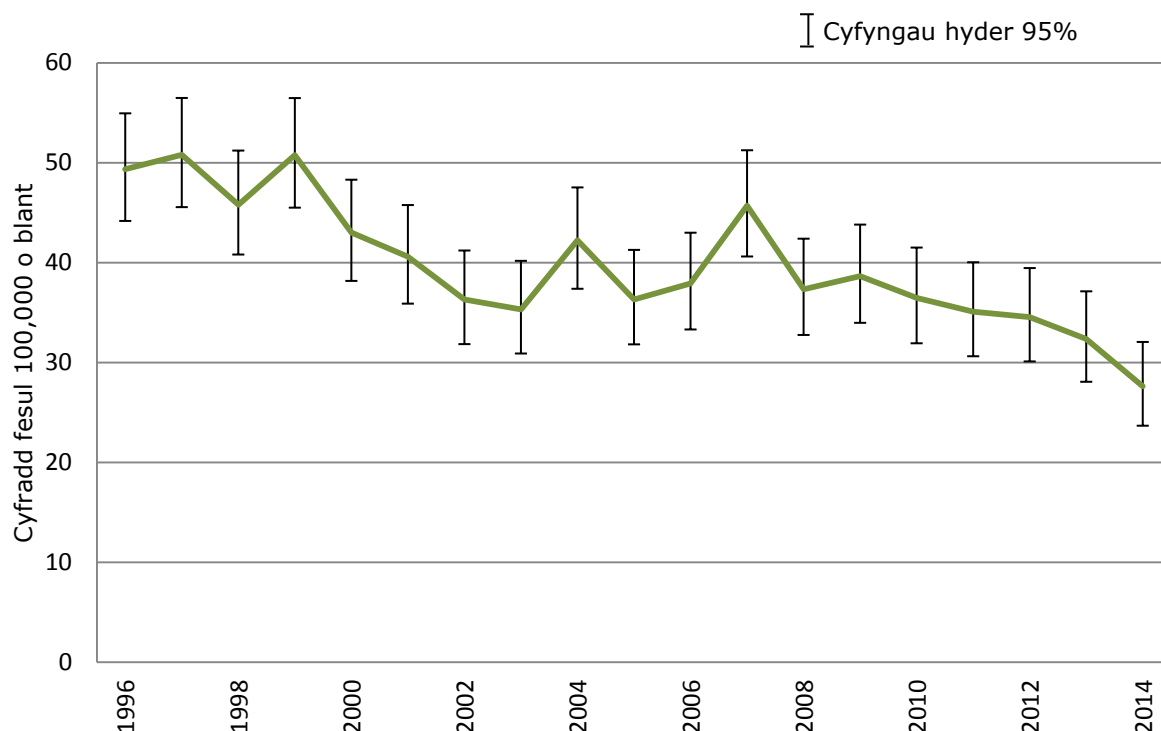
Tabl 2 Niferoedd a chyfraddau amrwd marwolaethau plant fesul 100,000, plant dan 18, y DU, 2010–14

	<1 oed			1–4 oed		
	Nifer	Cyfradd	95% CI	Nifer	Cyfradd	95% CI
Lloegr	2,822	416.4	409.5 – 423.3	471	17.5	16.8 – 18.2
Gogledd Iwerddon	115	462.6	425.6 – 502.0	16	15.8	12.6 – 19.7
Yr Alban	213	365.4	343.8 – 388.0	36	15.5	13.3 – 17.9
Cymru	135	384.9	356.4 – 415.1	20	14.1	11.5 – 17.2
Y DU	3,285	412.7	406.4 – 419.1	543	17.1	16.5 – 17.8
	5–11 oed			12–17 oed		
	Nifer	Cyfradd	95% CI	Nifer	Cyfradd	95% CI
Lloegr	358	8.4	8.0 – 8.8	550	14.5	14.0 – 15.1
Gogledd Iwerddon	15	9.2	7.2 – 11.6	33	22.6	19.2 – 26.3
Yr Alban	35	9.0	7.7 – 10.4	63	17.7	15.8 – 19.7
Cymru	20	8.4	6.8 – 10.2	35	16.0	13.7 – 18.6
Y DU	427	8.4	8.1 – 8.8	681	15.1	14.6 – 15.6

Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio PHM a MYE (Swyddfa Ystadegau Gwladol). * talgrynnu; CI = cyfwng hyder ar gyfer y gyfradd honno.

Tueddiadau o ran marwolaethau fesul oedran

Mae ffigur 2 yn dangos bod cyfradd gyffredinol (pob oedran, pob achos) marwolaethau plant yng Nghymru wedi gostwng dros y 19 blynedd diwethaf, o 49 o farwolaethau fesul 100,000 ym 1996 (95% CI: 44–55 fesul 100,000; 332 o farwolaethau) i 28 o farwolaethau fesul 100,000 o blant dan 18 oed yn 2014 (95% CI: 24–32 fesul 100,000; 174 o farwolaethau). Mae'r gwahaniaeth hwn o arwyddocâd ystadegol.

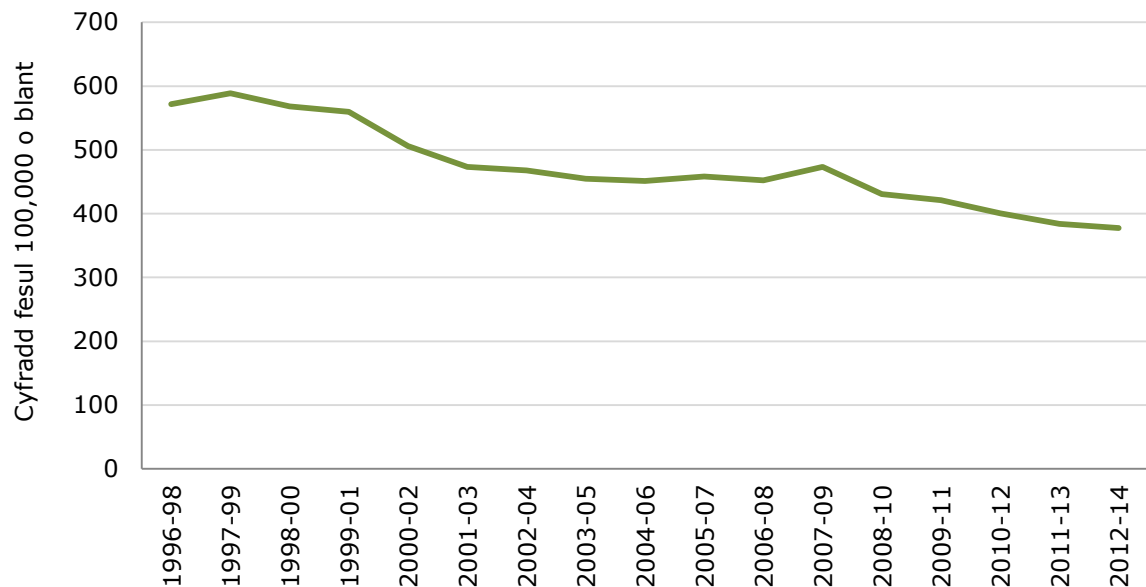

Ffig. 2 Tueddiadau marwolaethau plant o bob achos dros amser, cyfradd amrwd fesul 100,000, plant dan 18 oed, Cymru, 1996–2014. Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio PHM a MYE (Swyddfa Ystadegau Gwladol).

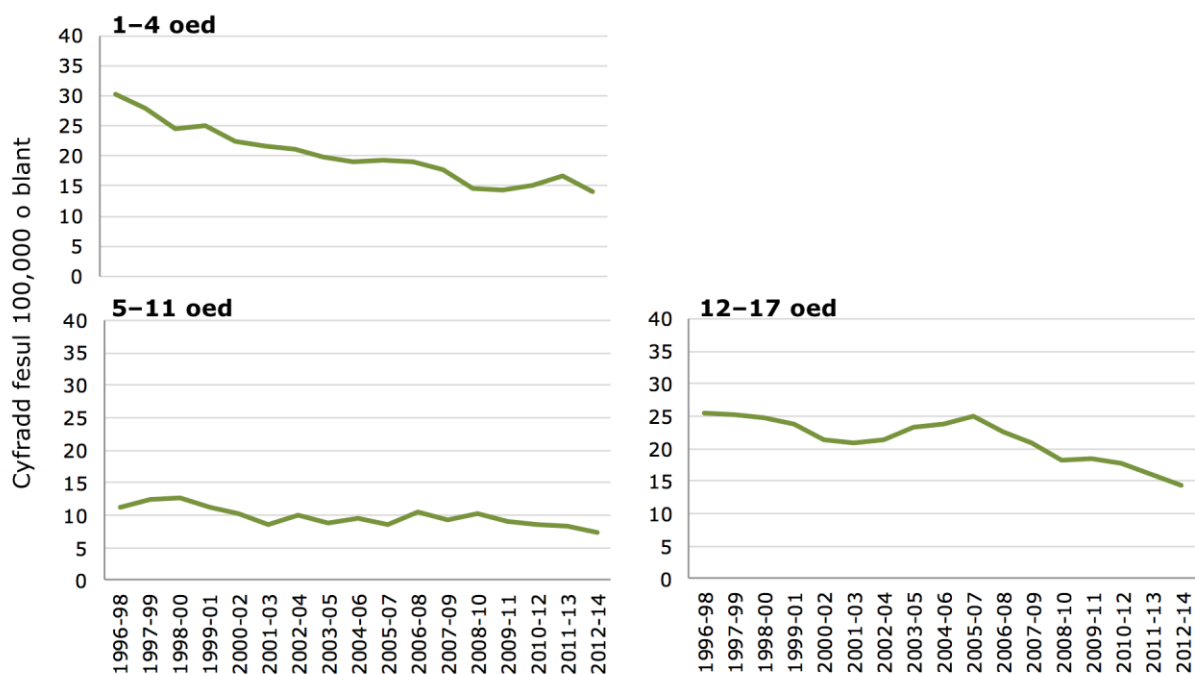
Dangosir y data tueddiadau hwn fesul grwpiau oedran, gan ddefnyddio cyfraddau treigl tair blynedd i leihau effeithiau'r amrywiadau ar hap o flwyddyn i flwyddyn (Ffig. 3 a 4). O ran marwolaethau ymhlith babanod (Ffig. 3), mae'r gyfradd wedi gostwng yn weddol sefydlog ers 1996–98 (572 fesul 100,000; 588 o farwolaethau); gyda gostyngiad llai amlwg yn ystod rhan olaf y cyfnod 2012–2014 (378 fesul 100,000; 391 o farwolaethau). Mae hyn yn adlewyrchu'r tueddiad pob oedran, gyda marwolaethau ymhlith babanod i gyfrif am fwyaf y holl farwolaethau (gweler uchod).

O ran marwolaethau mewn grwpiau oedran eraill (Ffig. 4) mae'r gyfradd ymhlith plant 1–4 oed wedi gostwng ers 19 mlynedd – gyda'r gyfradd wedi haneru o 30 fesul 100,000 (130 o farwolaethau) ym 1996–98 i 14 fesul 100,000 (61 o farwolaethau) yn 2012–14. Mae'r gyfradd farwolaethau ymhlith plant 5–11 oed

wedi gostwng o 11 fesul 100,000 (91 o farwolaethau) ym 1996–98 i saith fesul 100,000 (52 o farwolaethau) yn 2012–14. Mae'r gyfradd ymhlith plant 12–17 oed wedi gostwng yn debyg i'r gyfradd fabanod, o 26 fesul 100,000 (172 o farwolaethau) ym 1996–98 i 14 fesul 100,000 (92 o farwolaethau) yn 2012–14.

Ffig. 3 Tueddiadau marwolaethau plant o bob achos dros amser, cyfradd amrwd dreigl tair blynedd fesul 100,000, plant dan flwydd oed, Cymru, 1996–2014. Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio 1–4 oed a MYE (Swyddfa Ystadegau Gwladol).

Ffig. 4 Tueddiadau marwolaethau plant o bob achos dros amser, cyfradd amrwd dreigl tair blynedd fesul 100,000, plant 1–17 oed, Cymru, 1996–2014. Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio PHM a MYE (Swyddfa Ystadegau Gwladol).

Marwolaethau yn ôl achos (plant 1–17 oed)

Mae Tabl 3 yn dangos, o'r 860 o farwolaethau ymhlith plant 1–17 oed a gyfrifwyd dros gyfnod o 10 mlynedd (2005–2014) anhwylderau neu anomaleddau cynhenid oedd yn gyfrifol am 8% (66 o farwolaethau), achosion allanol 35% (304 o farwolaethau), achosion amhendant neu anhysbys 5% (41 o farwolaethau), neoplasm 14% (121 o farwolaethau) a 38% o achosion eraill (328 o farwolaethau).

Tabl 3 Niferoedd a chyfartaledd blynyddol marwolaethau plant yn ôl achos, plant 1–17 oed, Cymru, 2005–14

	1–4		5–11		12–17		Cyfanswm 1–17 oed	
	Nifer	Cyfartaledd blynyddol	Nifer	Cyfartaledd blynyddol	Nifer	Cyfartaledd blynyddol	Nifer	Cyfartaledd blynyddol
Anomaledd cynhenid (Q00–Q99)	31	3	13	1	22	2	66	7
Allanol (V01–Y98, U509)*	40	4	46	5	218	22	304	30
Achosion amhendant ac anhysbys (R95–R99)	19	2	5	1	17	2	41	4
Neoplasm (C00–D48)	19	2	46	5	56	6	121	12
Arall (pob cod arall)	110	11	97	10	121	12	328	33
Pob achos	219	22	207	21	434	43	860	86

Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio PHM (Swyddfa Ystadegau Gwladol). Mae'r niferoedd cyfartalog blynyddol wedi'u talgrynnu; * Cod ychwanegol U509 o 2007 ymlaen.

Wrth edrych yn fanylach ar y ffigurau hyn, anomaleddau cynhenid oedd yn gyfrifol am bron i hanner y marwolaethau ymhlith plant 1–4 oed (mae'r rhain yn achosion marwolaeth pwysig ymhlith babanod, yn ogystal â chyflyrau sy'n deillio o'r cyfnod amenedigol). Mae rhagor o wybodaeth am anomaleddau amenedigol yng Nghymru ar gael yn <http://www.caris.wales.nhs.uk>.

Roedd mwyafrif clir y marwolaethau ymhlith plant hŷn, 12–17 oed wedi digwydd yn sgil achosion allanol (72%; 218 o 304 o farwolaethau). Mae achosion allanol yn cynnwys damweiniau, hunanladdiad ac ymosodiad; ac roeddynt yn gyfrifol am hanner y marwolaethau yn y grŵp oedran hŷn hwn (50%; 218 o 434 o farwolaethau). O ran plant 1–17 oed, mae hyn yn gyfystyr â thua 30 o farwolaethau'r flwyddyn trwy achosion allanol. Mae achosion o'r fath yn cynnwys

ffactorau y gellir eu haddasu a all, pe baent yn newid, yn arwain at atal marwolaethau yn y dyfodol. Er enghraifft, mae CDR wedi cynhyrchu adolygiadau thematig sy'n cyflwyno argymhellion ar atal marwolaethau pobl ifanc yn eu harddegau sy'n marw mewn damweiniau cerbydau modur (2013), plant a phobl ifanc sy'n marw trwy hunanladdiad posib (2014) a phlant a phobl ifanc sy'n marw trwy foddï (2016). Mae'r rhain ar gael ar wefan CDR yn <http://www.publichealthwales.org/childdeathreview>. Mae Tabl 4 yn cynnwys dadansoddiad o farwolaethau fesul math o achosion allanol.

Tyfiant abnormal yw neoplasm a all fod naill ai'n anfalaen neu'n falaen (canser); gelwir rhai mathau yn diwmorau. Maen nhw'n gyfrifol am 14% o farwolaethau ymhlith plant 1–17 oed (121 o'r 860 o farwolaethau i gyd) neu tua deuddeg marwolaeth y flwyddyn. Mae rhagor o fanylion am ganser yng Nghymru ar gael yn <http://www.wcisu.wales.nhs.uk>.

Yn y dadansoddiad hwn, achosion amhendant neu anhysbys sy'n achosi lleiafrif y marwolaethau ymhlith plant 1–17 oed (5%; 41 o 860 o farwolaethau) fesul achos wedi'i grwpio, tra bod marwolaethau o bob achos arall yn gyfrifol am y nifer uchaf (38%; 328 o'r 860 o farwolaethau i gyd). Mae Tabl 5 yn dadansoddi'r marwolaethau yn sgil achosion eraill.

Yn ystod y cyfnod deng mlynedd rhwng 2005 a 2014, bu 304 o farwolaethau yn sgil achosion allanol ymhlith plant 1–17 oed yng Nghymru (Tabl 4). Fel y nodwyd uchod, bu'r nifer fwyaf o'r marwolaethau hyn yn y grŵp oedran 12–17 oed (72%; 218 o farwolaethau). Marwolaethau yn cynnwys cerbydau modur (37% o'r cyfanswm; 112 o farwolaethau) ac anafiadau bwriadol trwy hunan-niweidio neu ymosodiad (29% o'r cyfanswm; 89 o farwolaethau) yw dwy ran o dair o farwolaethau yn sgil achosion allanol.

Mae tua 33 o farwolaethau'r flwyddyn yng Nghymru yn rhan o'r grŵp 'achos arall' (Tabl 5). O'r cyflyrau meddygol amrywiol hyn, roedd rhyw draean o farwolaethau yn sgil clefydau'r system nerfol fel parlys yr ymennydd, epilepsi a llid yr ymennydd (32%; tua 10 o farwolaethau ymhlith plant ledled Cymru bob blwyddyn).

Tabl 4 Marwolaethau plant a achoswyd gan achosion allanol, fesul pob grŵp oedran, plant 1–17, Cymru, 2005–14

	1–4 oed	5–11 oed	12–17 oed	Cyfanswm 1–17 oed
Damweiniau trafndiaeth				
Cerddwyr (V01–V09)	0	6	18	24
Beic pedalau (V10–V19)	0	2	4	6
Beic modur (V20–V29)	0	1	7	8
Teithiwr car ac amhenodol (V40–V49*)	4	6	37	47
Gyrrwr car (V40–V49*)	0	0	14	14
Arall ac amhenodol (V50–V99)	0	6	7	13
Cwypïadau (W00–W19)	2	0	4	6
Agored i rymoedd mecanyddol difywyd (W20–W49)	4	2	5	11
Boddi a suddo'n ddamweiniol (W65–W74)	5	3	9	17
Peryglon damweiniol eraill i anadlu				
Crogi a llindagu (W75–W76)	2	2	17	21
Arall (W77–W84)	0	1	2	3
Agored i gerrynt trydanol amhenodol (W87)	0	0	1	1
Agored i fwg, tân a fflamau (X00–X09)	4	3	0	7
Agored i rym natur (X30–X39)	0	0	1	1
Gwenwyno damweiniol trwy sylweddau gwenwynig (X40–X49)	0	1	13	14
Cysylltiad damweiniol â ffactorau eraill ac amhenodol (X58–X59)	1	0	1	2
Hunan-niweidio bwriadol				
Crogi a llindagu (X70)	0	0	24	24
Arall (X60–X69, X71–X84)	0	0	8	8
Ymosodiad (X85–Y09, Y339 cyn 2007, U509 o 2007 ymlaen)	15	11	31	57
Achos heb ei bennu				
Crogi a llindagu (Y20)	0	1	10	11
Arall (Y10vY19, Y21–Y34 ac eithrio Y339 cyn 2007)	1	0	4	5
Cymhlethdodau gofal meddygol a llawfeddygol (Y40–Y84)	2	1	1	4
Pob achos allanol (V01–Y98, U509)**	40	46	218	304

Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio PHM (ONS). * ICD-10 V40–V48: 4ydd digid ar gyfer ICD-10 = 0 neu 4 ar gyfer gyrrwr car, 1–3 a 5–9 ar gyfer teithwyr car ac amhenodol; ICD-10 V49: 4ydd digid ar gyfer ICD-10 = 0 neu 5 ar gyfer gyrrwr car, 1–4 a 6–9 ar gyfer teithwyr car ac amhenodol. ** Cod ychwanegol U509 o 2007 ymlaen.

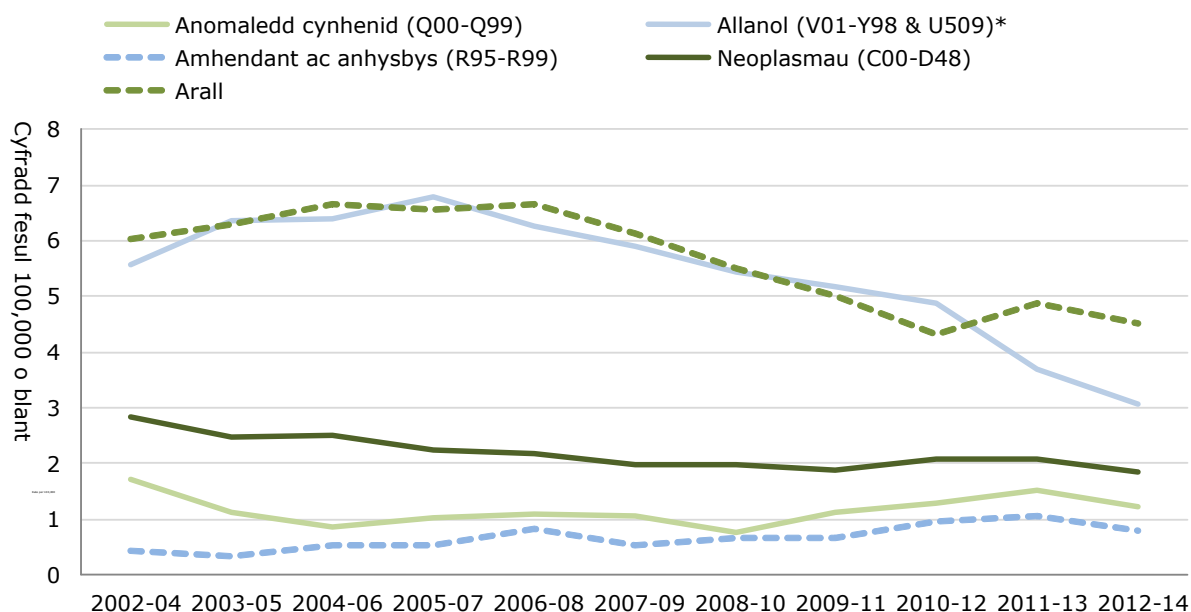
Tabl 5 Marwolaethau plant yn sgil achosion eraill, plant 1–17 oed, Cymru, 2005–14

	Nifer cyfartalog blynyddol	Canran marwolaethau eraill
G00–G99 Clefydau'r system nerfol	10	32
J00–J99 Clefydau'r system anadlol	4	12
A00–B99 Rhai mathau penodol o glefydau heintus a pharasitig	4	13
I00–I99 Clefydau'r system cylchrediad gwaed	5	14
E00–E90 Clefydau endocrin, maethol a metabolaidd	4	12
Achosion amgen	6	17
Cyfanswm	33	100

Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio PHM (ONS); mae niferoedd cyfartalog wedi'u talgrynnu.

Tueddiadau marwolaeth yn ôl achos (plant 1–17 oed)

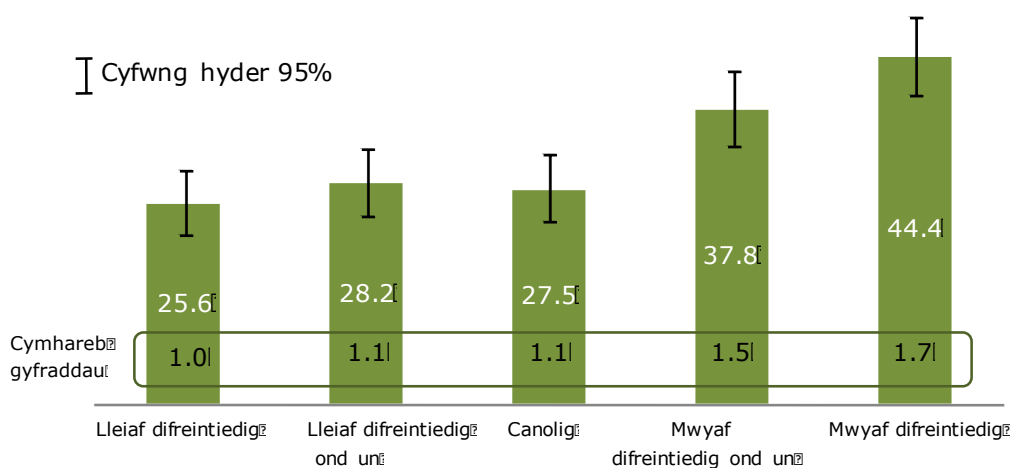
Wrth archwilio'r tueddiadau amser ar gyfer cyfraddau marwolaethau fesul achos wedi'i grwpio, mae'r marwolaethau yn sgil achosion allanol wedi gostwng o chwech fesul 100,000 yn 2002–04 (seiliedig ar 104 o farwolaethau) i dri fesul 100,000 yn 2012–14 (55 o farwolaethau). Defnyddir cyfraddau amrwd treigl tair blynedd yn Ffigur 5 i lyfnhau'r amrywiadau o flwyddyn i flwyddyn. Mae marwolaethau yn sgil achosion eraill wedi gostwng o chwech fesul 100,000 yn 2002–04 (113 o farwolaethau) i bump fesul 100,000 yn 2012–14 (81 o farwolaethau). Mae'r cyfraddau marwolaethau ar gyfer y grwpiau eraill yn ymddangos yn weddol sefydlog, er eu bod yn seiliedig ar lai o farwolaethau, felly dylid eu dehongli'n ofalus.

Ffig. 5 Tueddiadau amser mewn marwolaethau fesul achos, cyfradd amrwd dreigl tair blynedd fesul 100,000, plant 1–17 oed, Cymru, 2002–2014. Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio PHM & MYE (ONS). * Cod ychwanegol U509 o 2007 ymlaen.

Marwolaethau yn ôl cwintel amddifadedd

Mae yna gysylltiad arwyddocaol rhwng cyfradd marwolaethau plant ac amddifadedd, yn seiliedig ar ddyrannu 1,049 o farwolaethau a gofrestrwyd yn ystod 2010–14 i gwintel amddifadedd (Ffig. 6). Mae'r cyfraddau marwolaethau ymhlith plant sy'n byw yn ardaloedd mwyaf difreintiedig Cymru 70% yn uwch na'r marwolaethau plant o ardaloedd lleiaf difreintiedig Cymru (cyfradd gymhareb 1.7; 95% CI: 1.4 – 2.1). Gellir disgrifio'r patrwm hwn yn raddiant cymdeithasol mewn canlyniadau iechyd, sy'n adlewyrchu'r graddiant o ran cyfraddau ar draws cwintelau. Mae'r patrwm hwn o anghyfertaledd yn gyson ar draws adroddiad blynyddol cyfredol CDR a'r ddau adroddiad blynyddol blaenorol (2015 a 2014), lle'r oedd arwyddocâd ystadegol i'r gwahaniaeth yn y gymhareb cyfraddau.

Ffig. 6 Marwolaethau o bob achos yn ôl pum rhan amddifadedd, cyfradd amrwd fesul 100,000 a chymarebau cyfraddau (pob pumed/pumed lleiaf amddifadus), plant dan 18 oed, Cymru, 2010–2014. Cynhyrchwyd gan Arsyllfa Iechyd Cyhoeddus Cymru, gan ddefnyddio PHM a MYE (ONS), WIMD 2014 (WG).

Er mwyn archwilio a allai achosion penodol o farwolaeth fod yn cyfrannu at y graddiant cyffredinol hwn, fe wnaethom ailadrodd y dadansoddiad ar wahân fesul achos wedi'i grwpio (ni ddangosir) ar gyfer pob plentyn dan 18 oed. Doedd dim graddiant amlwg ar gyfer anomaleddau cynhenid (ICD-10 Q00–Q99; 72 o farwolaethau); achosion allanol (ICD-10 V01–Y97, U509; 128 o farwolaethau) a neoplasm (ICD-10 C00–D48; 60 o farwolaethau). Roedd cyfyngau hyder ar gyfer cyfraddau marwolaethau'r achosion hyn yn eang ac yn gorgyffwrdd â'i gilydd. Mae'r niferoedd cymharol isel o rai o'r mathau hyn o farwolaethau yn golygu na allwn ni fod yn sicr o rôl amddifadedd yn hyn o beth.

Mae cysylltiad, fodd bynnag, rhwng lefelau amddifadedd â'r grŵp achos amhenodol ac anhysbys (ICD-10 R95–R99; 88 o farwolaethau) a phob achos arall (pob cod ICD-10 arall; 701 o farwolaethau). Tra bod cyfyngau hyder y gymhareb gyfraddau ar gyfer y pumed mwyaf amddifadus yn nodi arwyddocâd ystadegol, mae natur 'cyffredinol' y categorïau hyn yn golygu ei bod yn anodd gwneud dadansoddiad ystyrlon. Fodd bynnag, mae'r data hwn yn ategu'r canfyddiad cyffredinol o gysylltiad cryf rhwng amddifadedd a pherygl o farwolaeth plentyn.

www.publichealthwales.org/childdeathreview